Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САҺА ОЛОХ

Хаһыат 1931 сыл алтыныы 15 ыҥыттан тахсар

ССКП ЧУРАПЧЫТААҒЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҒЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 80 (6050) | 1984 сыл. От ыйын 5 күнэ ЧЭППИЭР | Сыаната 2 харчы.

От ыйын 7—14 күннэригэр общественность ходуһаҕа күргүөмнээх тахсыыта. Ити күннэргэ бука бары— ХОДУҺАҒА!

ҮРДҮК ЫАМ ИҺИН

Мэччирэҥ бастакы ыйа түмүктээннэ. «Хачыкаат» совхоз итиэннэ «Чурапчы» совхоз Сылаҥнаабы отделениетын рабочайдарын ыҥырыыларын ойоон сайыҥнаа эрдэттэн бэлэмнэнэн кэмнэрэ тэрээһиннэахтиҥ үлэлэбит уонна бастакы күннэртэн мэччирэҥи гаҥа туһахыт фермалар ити кэмнэ үүтү ылыыны биллэрдик үрдэттилэр. Холобур, «Мыҥдаҕаайы» совхоз ыаныыр фермалара фуражнай ынах ахсыттан 196-тыы кг үрүҥ илгэни дэбилигнилэр. Оттон ороҕонна ыҥырылаах Болугур отделениетын кердөҥнүү итиэннэ 26 кг көбүччү буолла. Киниилэр аастыы сыл туһаанныах кэмнэҕи көрдөрүүлэрин бары атын туспэрдылар уонна совхоз сыл анардаах быыбын толорорун хаачыйдылар. Карл Маркс аатын совхоз ыаныыксыттара биирдии фуражнай ынахтан 203 кг, эбэтэр былаанныыттааҕар 22 кг эргэ, үүтү ыатылар. Субуруускайдар даҕаны аастыт ыйы балачча ситиһиилээхтик түмүктээтилэр.

Оттоон эрдэ мэччирэҥ бастакы ыйа мунуутуур көрдөстөхтик туһаныллыбата. Сайылыктарга тахсыыга ыаныыр маччитин уонна эбии аһатыы мөлтөхтүк ыытыллан, ыаммаассабайдык көтүтүлүннэ. Бэл диэтэр өчүрэҥ ыйдарыгар үүтү өлгөмнүк ыыр эбэһээтэлээбэтэх одьулууннар (управляющай М. С. Седалищев) «Эрчим» ферматыгар былырыын сайын үлэлээбит уонна кэлин кыстык ферматыгар туттуллубут ыаны механическайдык ыыр системаны көһөрөн таҥнарыллар, ыраас биричиинэлэриннэн ыабыт үүттэрин ыраатар таспакка аһыта олороллор. Ити түмүгэр ыаныскыттара, сиинэриҥэр түһэн, ыамы маассабайдык ыытар буоллулар. Эрилик Эристиин аатынан совхоз Ытык-Кюөл отделениетыгар эбии аһылыгы оҥорботтор. Туох хаһаайыстыбатын министерствотын ыанныыр ыанньыксытын сменаҕа түүннэри маҥаан мэччитэргэ ыйыыллыбыт эмиэ толорботтор. Сайылыкка балачча эрдэ киэҥкилэр эмиэ тэрээһин суоҕуттан ыамы ыытан түһэрдилэр.

Ыраах күннэргэ суол-ыкс туспэбутун үрдүнэн совхозтар ыабыт үүттэрин таһыыны бэрээдэктээбэтилэр. Ыраатыннар ороҕуоннаҕы киин заводка ый устата ыытыллыбыт ыраахтык кырыыннылар. Ити кэмнэ Арыылаах, Мугудай уонна Болугур отделениелэрыгар түгэҕэй үүттэрин 60—70 бырыһыана бастакы суорҕанынан бара турар буоллаҕына, сорохтор олох мөлөх ыарыстыбалаах үүтү туттараллар.

Бу барытын түмүгэр ороҕуон аастыт ыйга үүтү тыраактаарга атыылаһын сорудаҕын толорбото.

Аны бэйэлэрилээх от ыйа үүннэ. Бу ыйга ороҕуон ыаллаабыттан 1646 тонна үүтү ыахтаах, государстваҕа 1277 тоннаны туттарыахтаах. Ити фуражнай ынах ахсыттан 245-тии кг (аастыт ыйдааҕытааҕар 23 кг аллаах) үүтү ыатахха эрэ ситиһиллиэҕэ. Онтон оҕуст тыҥаһыннаах үлэ эрэйиллэр. Эбэтэр государстваҕар күҥэ 50-куу тонна үүтү ыырга, государстваҕа 44-түү тоннаны туттарарга суоттанан үлэлиллиэ ааҕа.

Ити ферма ахсын ыныры күҥүнэ үстэ ыаһыны бөлүүтүү кэлтүүохха, ыамы көтүтүү хас биирдии түбэлтэтэ буруйдахтары материальнай уонна моральнай ааҥнан тардыахха. Сүрүн болдьоҥтону үүт хаачыстыбатын, табаарынаһын үрдэтиҥэ ууруохха. Үүт ыабыттан, туһаҕа суох сүтүүтүн аһын эппиэтинэһи ылыахха. Мааныыны кэтээн мэччитиэххэ, тиһигин ыраатыахха эбии эҥэтыахха. Комбикорму таһыыны үүрэтиэххэ.

Мэччирэҥ ыйдарыгар сыллааҕы үүт 60 бырыһыана ыаныы—ыанныыксыттар дьулуһуохтаах кирбиилэрэ этиҥник.

ДЕПУТАТТАР УОННА ЫҢЫРЫЫЛААХТАР ИОТИИЛЭРИГЭР

Республикаҕа уонна ороҕуонҕа от ыйын 7 күнүттэн 14-тэ общественнай суөһүү аһылыгын соҕотуоҥкалаах ыҥырыылаах бастакы күргүөмнээх тахсыылар биллэрилиннилэр. XVIII сүмэхтэннэн сибээстээн народнай депутаттар ыҥырылаах ороҕуоннааҕы Советтарын уон биирис сессиятын ыҥырыы болдьоҕо от ыйын 6 күнүгэр саҕаланар 2 часка көһөрүллүннэ.

РАЙСОВЕТ ИСПОЛКОМА.

От хомуурдар хас чаас, мүнүүтэ былдьаһыктаах

ОПЕРАТИВНАЙ ШТАБКА

Сүөһү аһылыгын соҕотуоҥкалааһыны тэрийэр ороҕуоннааҕы оперативнай штаб уочараттаах мунньаҕа буолла. Мунньаҕы штаб председателэ ССКП райкомун иккис секретара С. П. Макаров салайан ыытта.

Мунньахха совхозтарга оттоһуҥ саҕаланыытын туһунан тыа хаһаайыстыбатын управлениетын начальника, ОАПХ советын председателэ А. А. Шадрин итиэннэ оттоһуҥнаа общественность кыттыытын туһунан аналлаах комиссия председателэ, райсовет исполкомун председателин солбуйааччы В. М. Неустроев информациялара истилиннэ.

От хомуурун общественнай суөһүгэ дорохчоҕо уонна сүмэһиннээх аһылыктары бэлэмнээһиннэ ороҕуонна ыҥырылаах Субуруускай аатынан итиэннэ «Мыҥдаҕаайы» совхозтар ордук тэрээһиннээхтик саҕаланнылар. Ыраах үрэхтэргэ үлэлиэхтээх звеноолар сүүннээн ходуһаларын бүллүлэр. Ол эрээри ходуһаҕа тахсыахтаах 113 звенотан от ыйын 4 күнүнээри туругунан 12-тэ тахса иликтэрэ. Үлэһит илии толлэру туруорулла илик. Охсуу аастыт сыллардаабар эрдэ саҕаламмыта эрээри үлэ тэтимэ бытаан.

Быйыл общественность күүһүнэн 6000 тонна от соҕотуоҥкаланыахтаах. Суугэсилиэстийэ органнарын үлэһиттэрэ үрдатиллибит эбэһээталистибэни ылынан ороҕуонна баҕаа-баҕаа ааҕыллыбыт. Штаб ити бытаарылылары туоратаохсоору модьуйда.

Үүс сельскай Советтарта Орто Амма наһилиэгин общественноһын оттоһуҥнаа ыҥырылыбыт ойоһуна ситэ тэриллибэтэ. Ороҕуон общественноһын от үлэтигэр бастакы күргүөмнээх тахсыытыгар бэлэмнэнии мөлтөхтүк ыытыллар. Оттоһуҥнаа общественность комотун тэрийиҥэ шефтээх коллективтар салаайаччылара уталыппыллыбат дьаһаллары ылалларыгар сорудахтанна.

От хомуурун күүһүрдэр бары наадалаах дьаһаллары ылалларыгар, уматыкоҕунуох матырыйаалларын миэстэтигэр тиэрдиини түргэтэтэлларигэр «Сельхозтехника» холбоһук уонна совхозтар салалталарын эбээһинэстэннэ.

СҮӨҺҮГЭ КИМ ТӨҺӨ АҺЫЛЫГЫ БЭЛЭМНЭЭТЭ

(ОТ ЫЙЫН 3 КҮНҮНЭЭҐИ ТУРУГУНАН)

Совхозтар, отделеннелар	Үлэһит ахсаана	Охсуу (гектар)	Кэбиһии (тонна)	Силэс (тонна)	От мээкэтэ (тонна)
Карл Маркс	**285**	**169**	**4,5**	—	—
Одьулуун	108	52	—	—	—
Мугудай	89	93	4,5	—	—
Бахсы	88	24	—	—	—
Субуруускай	**136**	**132**	**18**	—	—
Хатылы	84	70	4	—	—
Болтоного	52	62	14	—	—
Эрилик Эристиин	**245**	**107**	—	—	—
Хоптоҕо	55	30	—	—	—
Хадаар	49	15	—	—	—
Хайахсыт	87	20	—	—	—
Чакыр	54	42	—	—	—
«Чурапчы»	**225**	**96**	—	—	—
Сылаҥ	81	34	—	—	—
Киэҥки	72	27	—	—	—
Арылаах	72	35	—	—	—
«Мыҥдаҕаайы»	**235**	**164**	—	—	—
Болугур	116	120	—	—	—
Соловьев	119	44	—	—	—
Ороҕ. үрдүнэн 1983 сылга	**1126**	**668**	**22,5**	—	—

ТЫА ХАҺААЙЫСТЫБАТЫН УПРАВЛЕНИЕТА.

ЫЧЧАТТАРБЫТ КӨХТӨРӨ

МУГУДАЙ. Карл Маркс аатынан совхоз маннааҕы отделениета иккки комсомольскайыччат звеноолаах. Онтон биирдэстэрин, 7 кишилээх звенону, үлэхамнас мискийэн ыыпыт кийитэ Иван Лоскин салайар. Звено 35 гектар охсууланна, биир (от кэбиһиллэр), Атын Алексей Коркин салайар. Киниилэр 30 гектары обустардылар, 10 гектары мустардылар. Эмиэ биир кэбиһиллибит оттоохтор.

Сиргуот уутуйан кэбиһии бытаарда. Звеноолар уонна совхозпут салалтата билиҥин ону тургэтэтэр дьаһаллары ылаллар. Билиҥин Иван Лоскин звенотугар биир тракторы эбии биэрдилэр.

«СО» общ. корр.

БЭРЭ ХОДУҺАЛАРЫГАР

ЧАКЫР. Егор Николаевич Старостин салайаччылаах толорута суох механизациялаах звено бу күннэргэ соҕуруу алаастарга үлэлии сылдьар. Киниилэр 30 гектар охсуулаахтар. Ол эрээри сир-уот уутуйан кыайан мунньа иликтэр. Үлэ күнүдьыла ууну хорон ыытыыга сүтэр.

Ол эрээри отделение оттуттара 2550 тоннаны оттуур сорудахтарын толороргэ эрэллээхтэр.

Г. КУЗЬМИН.

ХОННОХТООХТУК ОТТУУЛЛАР

ХАТЫЛЫ. Бабаҕа алаастарыгар 5 трактордаах Егор Петрович Баин кэлим механизациялаах звенота 80 гектар охсуулаана. Эмиэ ити эҥэр оттуур Анатолий Николаевич Аржаков механизированнай агардаах звенота 40-са гектары обустарда, Ыгыммаайыгы икки оту кэбиста.

Г. АММОСОВ.

КАЗАХСКАЙ ССР, Актюбинскай уобалас Илекскэй совхозуттар сиигирдиллэр сиргэ обуруот астарын үүнэрэллэр. Маанна производство бүтүннүүтэ механизациялаана. Биир тракторист 34 гектар сирин таҥастыыр уонна оччо сир үүнүүтүн көрөр-харайар. Илии үлэтэ суох буолуоҕуттан совхоз обуруот хаһаайыстыбатыттан атын салаалаарга 80-тан тахса киһини босхолоон ыытта. Толору механизациялаа киириэ бастакы сылыгар биирдии тонна обуруот аһын бэйэҕэ турар сыаната 13 солкуобайынан намтаата.

Сиимокка: роторнай көбүтээччи обуруот аһын плантациятыгар арыттаах хорутуу кэпиттэн сири таҥастыыр.

Д. КАРАЧУН фотота. ССТА фотохрониката.

Сиэрпэ уонна Өтүйэ союзтаһыылара

НЕРЮНГРИ ЫҺЫАҒАР

Бэс ыйын бүтэһик күнүгэр Нерюнгри куорат стадионугар сарсыарда 11 чаастан саха сахалыы бырааһынык—ыһыах үоруйтэ-көтүйтэ саҕаланна. Онно бүтүн оройуоммутуттан 10-тан тахса киһилээх делегация кыттыыны ылла. Бу шефтээхтэрбитигэр бүтүн оройуоммут делегацията саха национальнай бырааһынныгын ыытыыта үһүс төгүлүн кыттыыта буолар.

Стадион ортотугар күөх оттоох түүлгэ онгоһуллуубут, күөх чэчирдэриэн төгүрүччүлүбүт. Сахалыы тороон араастара, ыһыт-хомуос тардыллыбыт. Убайдыгырааттыы саха уонна нуучча дьоно көрүстүлэр. Нууччата туустаах килиэбинэн, сахата уохтаах кыбыһынан бэйэ-бэйэлэрин үрүйдэстилэр, аал уоту остуолдулар. Эбэнки воруоскун, национальнай көстүүмүн кэппит киһи түһүлгэҕэ кинэрэ үрүг тунаҕы ыста. Сиэдэрэй симэхтээх аты сиэтэн киллэрдилэр. Итэ кэппитэн Валерий Герасимов тойук туойан ыһыаҕы аста. Онон шефтээхтэрбит ыһыах сырыынын сиэрпитигэ урукку сыллардаабар ордук кичэйэн бэлэмнэммиттэр, кини үгэстэрин туһууга болдьоҥолорун ааппа уурбуттар.

Ыһыахха Нерюнгри куорат биир предприятиетын кыта шефтээр Ленинскэй оройуон делегацията эмиэ кыттыыны ылла. Үс шефтин коллективтар куустэриэн кизиг программалаах көҥцерт көрдөрүлүннэ. Бүтүннүтэн Варвара Кузьмина сахалыы ыллаата, Мария Герасимова чабырдаҕ аахта, Егор Феофанов хомуска соньоото уонна тойук туойда. Кинини солбуйан Николай Савин нууччалыы ыллаата.

Спортивнай күрэхтэһиилэр хатыҥыылаахтык бардылар. Мас тардыһыыла икки ыйаанынна ыытылынна. 70 кг диэри ыйаанныахтарга кыайыыны штангист, спорт маастара Николай Павленко (Нерюнгри) ситиста. Бүтүн Гурий Могнастыреванут үһүс миэстэлэннэ. 70 кг үөһээ ыйаанныахтарга кыайыыны эмиэ шефтээхтэрбит сурунулар. Спорт маастара Владимир Шляхтинскай кэмиэ да тутуһуннарбата. Петр Шестаков үһүс буолла. Национальнай ыстаныыларга бүтүннүтэн кини барсыбатэҕэ. Онон оройуоммут чэмпион көҥүл туттууга спорт маастара Прокопий Сивцев көмүскэн иккис буолла. Бастакы миэстэҕэ Нерюнгри представителэ Алексей Агафонов тахыста. Кини кылыы уонна ыстанга уонсой түмүктэриэн абсолютнай чемпион аатын ылла. Владимир Шляхтинскай куобахха бастаата. Онон шефтээхтэрбит спорт национальнай көрүүгэр Чурапчы оройуонун бараннын аҕаайыммын буоллулар. Хаксаҕайга үстүү утарсаччаттан хотон Прокопий Сивцев уонна Петр Шестаков бастаатылар. Абсолютнай чемпион аатын кэйи быалдьаспыттан Петр ылбыт. Шестаков аналлаах бириинэ ылла.

Шефтээхтэрбит бүтүннүтэн олус истигник көрүстүлэр, музейгытыгар туруоруммуттан дьон курустаал кубок ыытыллар. Таас чобуҥ хостуур карьерга сырытыннардылар. Атырдьах ыйын 26 күнүгэр ыытыллар профессиональнай бырааһынныктарыгар—шахтер күнүн атаарыыга кыттыыны ылларга ыҥырдылар. Итэ күн Нерюнгрига спортивнай стадион үөрүүлээхтик аһылларга бэлэммэтэр.

Е. ПУДОВ,
делегация салайаччыта.

Тульскай уобалас Песковатскай дэриэбинэтигэр Павел Николаевич Чекалин—Советскай Союз Геройа Саша Чекалин аҕатын—аадырыһыгар дойду бары мунуктарыттан суруктар тиийэр буолуохтарыттан 40 сыл аста. Герой аҕата эдэркээн партизанскай разведчик тутуллубат уонна мунааһыны-сордооһуну көрбүт сиригэр чугас олорор.

Сгимокка: Песковатскай аҕыс кылаастаах оскуолатын пионердара герой аатынныыгар.

ССТА фотохрониката.

Райсовет исполкомугар

БОЛҔОМТОҺУ ЭРЭЙЭР БОППУРУОС

Райсовет исполкома совхозтар хотоннорун ... тизациялааһын түмүгүн уонна хотоннору ... бэлэмнээһин хаамыытын туһунан тыа хаһаайыстыбатын управлениетын начальнигын солбуйааччыта В. Г. Скрябин информациятын ыйытта.

Быйыл совхозтар бары хотоннорутар ... ция ыытылынна. Онуоха 35 хотон тас ... ниялара уонна ис электропроводкалара ... руктааҕа көһүннэ. Ол иһигэр «Чурапчы», ... 10, Карл Маркска 8, Субуруускайга 6 хотон ... лаһыаннья ордук молтох. Үгүс кыстык ... баһаартан уонна оҕолтон сэрэхтээх буолуу ... тара суохтар. Баһаар барар түбэлтэлэригэр ... суһаллык быыһыырга аналлаах дьаһаллар ... мотохтор. Түргэнник соллор сыан быалар ... баһаарыгай инвентардарынан хаччыллыбыт ...

Кэлин сылларга баһаартан сэрэхтээх буолуу ... дебүллэригэр олоҕуран хотоннор иҥэтэрэр ... руллубут көөнньөрбө оҥорон котеллары ... тууларга таһаарарга-элбэх уураахтар ... тара. Ол үрдүнэн Сылаг Улахан Күөлүгэр, ... лы Сугулааныгар, Болтого Кындалыгар, ... Уһун Сыһыытыгар, Мугудай Лыбытаҕар, ... Дириҥэр, Болугур Кыстык Кутдатыгар ... билигин да хотоннор иҥэтэрэр тураллар.

Хотоннору кэлэр кыстыкка бэлэмнээһин ... рапчы» совхоз эрэ саҕаланна. Атыттарга ... нээһин графигы да оҥоһулла илик. Бу ... тарга совхозтар туһаайыллаах специалистэр ... йаччылара, «Якутсельхозэнерго» предприятиетэ ... «Сельхозтехника» холбоһук сэптээх ... уурбатылар. Маныаха тыа хаһаайыстыбатын ... лиэнтиетын туһаайыллаах специалистара ... руорбатылар.

Исполком от ыйын бастакы күннэриттэн ... хотоннору өрөмүөннүүр аналлаах бириигэдэ ... рийэн балаҕан ыйын 1 күнүгэр кыстык ... бөлөм оҥороллоругар совхозтар директордара ... рудахтаата. Хотоннортон таһаарылла ... лары барыларын туспа дьиэҕэ туруоруу ... болдьохтор быһыллыннылар. Совхозтар ... сэрэхтээх буолуута инженердэрэ туһаайыллаах ... рин күүһүрдэллэригэр модьуйулуннулар.

Хотоннор баһаартан сэрэхтээх буолуу ... ригэр сөп түбэһиннэрэн аналлаах инвентардар ... толору хаччыллыахтаахтар. Баһаартан ... буолуута аналлаах мунуктары оҥорорго, ... лары тэрийэн эпиэттээх дьоннору ... үлэһиттэри үөрэтэр дьаһаллары ылларга ... туруорулуннулар.

«Сельхозтехника» холбоһук хотоннору ... циялааһын графигын бүлгүччү ... «Якутсельхозэнерго» предприятиета хотонно ... ловой уонна сырдатар электролинияларын ... тальнай уонна быстах өрөмүөннэрин, ... дизинфекциялааһыны балаҕан ыйын 1 күнүгэр ... ри бүтэрэллэригэр эбэһиннэстэннилэр.

Тыа сирэ—ыччат романтиката

ЭБИИ КҮҮС

Дириҥ орто оскуолатын быйыл 55 ол иһигэр математиканы дириҥэтэн үөрэтэн кылааһын 18, үөрэнээччи бүтэрдилэр. Оскуолалыын бырааһайдаһар тиһэх «Күөх уокка» киниилэр барыларын ситиҥнэхотуу аттестатын ыллылар. Экзаменнарын бастыын туйгун сыаналарга туттарбыт Лариса Тарабукина уонна Мария Иванова хайҕабыл ааннаһын наҕараадаланнылар. 9 уол тракторист-машинист, 11 уол тыа хаһаайыстыбатын массыыналарыгар үлэлиир кыахтааҕарын туоһулуур, оттон кыргыттар бары ыаҕа массыынаан ыаһын оператордарын дастабырыанналарын ыллылар. Оскуола чэҥин үгүстүк ситиҥнилээхтик көмүскээбит бөҕөстөргө Егор Платоновка, Михаил Филипповка, Иван Корякинтэ спортивнай разряды иҥэрии туһунан кинилэр туттарылыннылар. Выпускниктары Эрилик Эристиин аатынан совхоз директора С. И. Сергеев, оскуола директора К. К. Романов, директоры иитэр үлэҕэ солбуйаччы Г. А. Кузьмин, районо инспектора А. П. Сысолятина, төрөппүт М. И. Старостин уо.д.а. эҕэрдэлэстилэр.

Оскуолалыын бырааһайдаһар тиһэх «Күөх уокка» выпускниктар аҕа баабырыстарыттан, учууталларыттан идэни таллыы, үлэ, олохтоох таба суолу тутуһуу туһунан үгүс боппуруостары ыйытан астыннарар хоруйдары ыллылар. Истиҥ кэпсэтии былыыгар выпускниктар учууталларыгар, төрөппүттэриэн, малдьыттарга анаан уус-уран нүөмэрдэри толорбуттар. Хас биирдии выпускник оскуола библиотекатыгар анаан булбут иккилии сэдэх кинигэтин бэлэхтээтэ.

Дириҥ орто оскуолатын урут бүтэрбит выпускниктар совхоз производствотыгар ситиҥнилээхтик үлэлиллэр, Райсовет депутата, эдэр коммунист Мария Осипова, ааспыт кыстык ыйдарыгар үрдүк көрдөрүүлэри ситийэн оройуоннаабы Бочуот дуоскатыгар таһаарыллыбыт эдэр ыанныыксыттар Варвара Ксенофонтова, Анна Романова уо.д.а. аттарыынан совхоз киэн туттар.

Быйыл бу оскуолаттан Эрилик Эристиин аатынан совхозка 27 ыччат үлэлии хааларга быһаарынна. Кинилэр от ыйын 1 күнүттэн Хадаар, Чакыр, Хонтоҕо отделениеларынан тарбаһан уолаттар от хомуурдаргар, кыргыттар фермаларга үлэлээн эрэллэр. Яна Осипова уонна Александра Федорова совхоз направлениетынан Суоттуааҕы профессиональнай-техническай училищеҕа үөрэнэ барыахтара. Бэлэлахтарга уонна математическай кылаас 18 выпускниктарыгар салгыы үөрэнэ барар направлениелар бэриллилэр.

Онон Эрилик Эристиин аатынан совхоз территориятыгар үлэлиир икки—Дириҥ уонна Хайахсыт орто оскуолаларыттан совхоз производствотыгар быйыл 38 эбии күүс кэлэр. Эдэрдэр аҕа кэлүөнэ үлэҕэ үгүс үгэстэрин чиэстээхтик салгыахтара диэн эрэнэбит.

К. РОДИОНОВ,
ЫБСЛКС райкомун иккис секретара.

КОМСОРГ КАЛЕНДАРА

Ыанныыктан өлгөм үүтү ыыр, хадыһаттан общественнай сүөһү сүрүн аһылыгын—отуу дэлэччи сөдүтуопкалыыр иһин охсуһуу былдьаһыктаах күннэрэ үүнүлэр. Тыа сиринээҕи комсомольскай-ыччат коллективтар, хас биирдии комсомолец болҕомтолоро, кыһаныылара итиннэ-кэ туһаайыллыахтаах. Мэччирэҥ ыйдарыгар хас биирдии фуражнай ыанахтан 1100 кг үүтү ыырга соруктаах Карл Маркс аатынан совхоз Одьулуунаабы отделениетын «Эрчим» комсомольскай-ыччат фермаатын коллектива оройуонтан, сезон устата 700 тонна бастыҥ хаачыстыбалаах отуу бэлэмнээтэ үрдүк кирбиини бөлүөтэммит Орджоникидзе аатын оройуон «Өктөм» совхозун эдэр механизатора Николай Баишев республика комсомольскай-ыччат звеноларыгар ыытылларга кыайтар оройуонтан ойоҥохтоохтор. Комсомольскай комитеттар эдэрдэр коллективтарын идеологическай хааччыйыы туруктарын утумнаахтык хонтуруоллуохтаахтар, көрүүлэр марахаттарыы туоратар дьаһаллары тута ылыахтаахтар.

Дойду комсомолыата от ыйын 12 күнүгэр Бүтүн Союзтаабы комсомольскай тэриллэҕэ В. И. Ленин аата ааттаммытын 60 сыла туолуутун үөрүүлээхтик бэлиэтиэҕэ. Оройуон ыччатара бу кэрэ-бэлиэ датаны көрсө үрдэтиллибит социалистическай эбэһээтэлистибэлэрин ылынан үлэлиллэр, кинэ өрүттэх массабай-политическай үлэни ыыталлар. Ударнай үлэ рабөрдарын комсомольскай комитеттар от ыйын 8—9 күннэригэр ЫБСЛКС райкомугар туһаайыахтаахтар. От ыйын 12 күнүгэр бары комсомольскай-ыччат коллективтарга маныаха аналлаах митинг ыытыллыахтаахтар.

«Комсомольскай проектористар» болҕомтолоро ходуһаҕа, сайылыкка ыччаттар үлэ бириэмэтин, режимин тутуһуулларыгар туһаайыллыахтаах. «Хас биирдии мүнүүтэнн—кодьүүстээхтик!» диэн иннинэн хронометраждар оҥоһуллуохтаахтар.

От ыйын 20—21 күннэригэр Одьулуун орто оскуолатын иһиннэн үлэлиир «Маяк» үлэ уонна сынньалаҥ лаагырын базатыгар үлэ уонна сынньалаҥ лаагырдарын оройуоннаабы слеттара ыытыллара былаанныанар. Совхозтар комсомольскай комитеттара бу дьаһал тэрээһиннээхтик, кэдүүстээхтик ыытылларыгар көмөлөһүөхтаахтар.

ЫБСЛКС райкомун бюрота «Мыйдаҕаайы» совхоз комсомольскай комитетыгар делопроизводство уонна Субуруускай аатынан совхозка оттуур комсомольскай-ыччат звеноларын идеологическай хааччыйыы туруктарын туһунан боппуруостары дьүүллэһиэҕэ.

Специалист трибуната

ОҔОЛОРБУТ ДОРУОБУЙАЛАРЫН ТУҺУ

«Бүтүн норуот тыынныаахтыы иитиҥэ комулаан, үрдүгэр буор сиҥнэн барбыта: саха кэхтэн, үөскүүр оҕото турбат, эдэр бэйэтэ-хааныттан хаахтыыр, сиикэйинэн көрөр буолбута»,—диэн суруйбута саха норуотун революция иннинээҕи аастуор оловун туһунан саха народнай суруйааччыта Д. К. Сивцев—Суорун Омоллоон «Дьол түһүлгэтигэр» диэн публицистическай ыстатыйатыгар.

Сир үрдүттэн иннин сүтүү алдьархайыттан саха норуотун улуу Октябрьскай революция эрэ быыһаабыта. Билигин биһиги дойдубутутар норуот доруобуйатын харыстабылыгар, олоҕун уйгутун улаатыннарыыта ураты кыһаныы уурулар. «Бары үчүгэйи—оҕолорго» диэн улуу сирдьит В. И. Ленин кэриэһэ утумнаахтык олохха киллэрилэр.

Оройуонтан ийэлэр уонна оҕолор доруобуйаларын харыстабылыгар үс акушер-гинеколог врачтар, 13 акушеркалар үлэлиллэр. Идэлэрин ыытчахчы баһылаабыт I категориялаах акушеркалар М. Г. Эверстова, К. Н. Данилова, В. Н. Кобырина, М. К. Эверстова аттарыынан эмчиттэр коллективтара сиэрдээхтик хат дьахталлар 93,7 бырыһыаннара терапевт кэтээн көрүүтүнэн хабыллыбыттара, атын ыарыылаах ийэлэр сэрэтэр эмтээһиннэри барбыттара. Ыараханнык оҕолонуу түбэлтэлэрэ сылаахсын аччатылларын. Санга төрөөбүт оҕолору көрөр-кө-тэр анал үөрэхтээх медицинскэй сестралар баар буоллулар, анал палата үлэлиир. Санга төрөөбүт оҕо доруобуйатын туһугар кыһаныы эстафетатын тэрүүр дьиэттэн педиатр-врачтар, патронажнай сестралар ылаллар. Буомурбут, рахитаабыт оҕо дэҥнэ көстөр буолла. Кырачааннар пневмониянан ыалдьыылара билэрдик аччатылынна.

Оройуон 22 детсадтарыгар уонна дьааһыл-садтарыгар барыта 1246 оҕо иитиллэр. Онно 19, ол иһигэр 14 анал үөрэхтээх медсестралар үлэлиллэр. Күһүн ахсын оскуола үөрэнээччилэрин доруобуйаларын профилактическай көрүү ыытыллар. Оскуолалар педагогическай советтарынан бигэргэтиллибит чэбдигирдэр дьаһаллар-сыл устата утумнаахтык олохха киллэрилэллэр. 14 оскуолаҕа уһаллар тэриллэн үлэлээтилэр. Бары оскуолаларга бир сменова үөрэнии олохха киллэрилиннэ, үгүстэргэ итии ыһылык тэрилиннэ. Итии барыта оҕолор доруобуйаларын беҕорготүүгэ үтүө сыдьаайыллаах.

Ол эрэ, оҕолор доруобуйаларын харыстыыр, сайыннарыыр, үлэтигэр билиҥ-көстөр ... баалаах. Сорох ... та электрическай ... сырдатыы, мебель ... бүлгэ эпиэтэллэр ... куоластар олус ... Оттон ол, туга ... ҥин да иһин, ... буйаларыгар ... ыыпмыыохха. Про... пай үөрэхтээх ... үөрэтии программ... кизигник кинилэрэ ... сибээстээн оскуола ... терскойдарыгар ... каттан сэрэхтэх ... бырааһылаарын ... парыыга ураты ... ууруллуохтаах.

Оҕо органы... тыгар аһылык ... ас, улахан ... мойуох иһин, ... тоох аһылыгын ... хааччыйыыга ... лэр-көстөр хам... буолла ... тын кыаллыа ... Баар да оборуд... лан үлэлэтиллэ... тар кинилэригэр ... хунатыч аһан ... буолан райсовет ... быыбарыыга ... Аһылык ... дангы.

Кыракый ... ларын тарыстаа... кыһаныылаахтык ... наһы эмчиттэ... баккы, барыбыт ... ныыллата, Сө... А. ПЕТР...

Хаһаайынныы хараҕынан

ҮҮНҮҮ ТӨРҮТЭ БҮГҮН УУРУЛЛАР

Оройуон совхозтара быйыл 5300 гектарга туорахтаах 1800 гектарга кормовой культуралары ыспыттара, 100 гектарга хоргуошуйу уонна 22 гектарга оҕуруот астарыйыы быһаарыаҥ. Оттон агрономическай уонна хаһаайыстыбаннай дьаһаллар хайдах толоруллаллар?

Ол туһунан туһаанныах салайааччылар уонна специалистар маннык кэпсиллэр.

А. ПАВЛОВ, «Мыҥдаҥаайы» совхоз Болугурдааҥы отделениетын управляющай:

— А. Д. Павлова звеньевойдаах коллективнай бэрээдэктэн үлэлиир оҕуруотчуттар звенолара рассаданы олордуулуу эрдэ, иккис муус устар 9 күнүттэн саҕалаабыта. Кинилэр соп буолар техниканан толору саччыллан тураллар. Бэлэмнэр ардахтатыныы күүскэ ыыта сылдьаллар. Ол эрээн рассаданы эмтээһиннэ болдьоҕор ыыппаккалар үүнээйилэрэ хара атах ааранна ылларан кутталлара үөскүү сырыыта. Онон рассада чэпчэки эрэ таан хаалларбыллар. Бэлэмнэрин элбэхтик үүнүүрдэхтэринэ эрэ толорор ыахтаахтар. Кинилэргэ «Урожай» үлэ уонна сынньалаҥ лаҕырын кыракый оҕуруотчуттара көмөлөһүллүөр.

Былырыын оройуон рекордун олохтообут Д. М. Нова салайар сиилэстиир звенота биригэдэнэн бэрээккэ киирбитэ иккис сыл. Кинилэр икки ДТ уонна биир МТЗ трактордаахтар, саҥа ардахтатар установкалаахтар. Быһатыы кыдаах техниканан толору хаччыллан тураллар. Ыаспыт күннэргэ сиилэстиэхтэрэ сиитирдэр система турбаларын таҥыыга сылдьыбыттар. Билигин сиилэстиэхтэрэ оройуоннуу.

ыырастыы сылдьаллар. Онуоҕун эмиэ элбэх сыллаах от сиэмэтин ыһыахтаахтар.

П. ПУДОВ, Субуруускай аатынан совхоз кылаабынай агронома:

— 900 гектар туорахтаах культуралар ыһыллыбыт баһыналарыгар үс харабыллааччыт эрээри сүөһү үүнүүнү тэмсэ турар. Онон баһыналары бүтэйдээһиннэгэ үс дьоҕус бириигэдэни тэрийдибит. Кинилэртэн үрдүк үүнүү звенотун түөрт киһилээх звенота сүрүннээн күрүө өрөмүөнүгэр сылдьар. Оттон Одьулуунаҥы СПТУ үөрэнээччилэрин уонна кэлин дьон бириигэдэлэрэ 9 км усталаах капитальнай күрүөнү туттулар. Ордук таһаарыылаахтык 20 киһилээх СПТУ бириигэдэтэ үлэлэтэ. Бу үлэни салгыы ыытыахпыт. Сап буолар сиэрдийэ уонна баҕана маһа өссө 100 ударный күннэргэ бэлэмнэммитэ. Быһата, туруктаах үүнүүнү ыларга сири оҥоруу культуратын үрдэтэри сэрэ баһыналары бүтэйдээһин кырата суох оруоллаах.

Үрдүк үүнүү звенота, сиилэстээччилэр уонна хортуоппуйу, оҕуруот аһын үүннэрээччилэр коллективнай бэрээккэ киирэн тураллар. Н. П. Чичигинаров звеньевойдаах хортуоппуйу үүнэрээччилэр 50 гектардаах баһыналарыгар ардахтатыныы ыыппыттара хаһыс да күнэ. Сыыс оту ыраастаһыҥнаах алын кылаас 15 үөрэнээччилэрэ үлэлии сылдьаллар. Оттон С. П. Чичигинаров сиилэстиэхтэрэ ардахтатар системаларын бэлэмнии, тракторларын өрөмүөнүүр түбүккэ сылдьаллар.

ССКП райкомун чилиэнэ Л. Н. Чичигинарова сүүруоотчуттара муус устартан үрдүк тэрээһинноохтик үлэлии сылдьаллар. Бары агрономическай дьаһаллар болдьоҕоругар толоруллаллар. Коллектив от ыйын 1 күнүгэр 70 кг оҥуруоҥу быһан атыыга таһаарда. Үүнүүнү түөртүү хоно-хоно хомуйар график оҥоһуллуна.

Хонуу үлэлэриттэн паардааһыҥнаах бытаардыбыт. Итэ агардас Хатылыга К-700, оттон Болтоноово ДТ трактордар саҕаламмыттарынан быһаарыллар. Билигинтэ 445 гектар былаанныаахпытыттан 240-са гектарын паардаатыбыт. Сорудаҥы от ыйын 10 күнүн эргин толордорбут дэһэбит.

Н. АРГУНОВ, Эрилик Эристиин аатынан совхоз Хонтоҕотооҕу отделениетын управляющай:

Туорахтаах уонна кормовой культуралары быйыл болдьоҕор ыспыппыт. Оттон паардааһын сыһыллан-соһуллан аастыт бүтэһик күннэригэр эрэ үөмүрүйбүтэ.

Үрдүк үүнүү звенотун С. Е. Сидоров салайар. Звено паардары таҥастаһыҥнаах турунуохтаах. Билигин тракторларын көрүнэ, өрөмүөнүнүү сылдьаллар.

Күөх маассаны үүнэрээччилэр (звеньевой Ю. И. Соловьев) бэйэлэрин күүстэринэн 1 км усталаах күрүөнү тутан бүтэрдилэр. Бу күннэргэ ууну ыстарар турбаларын таҥаллар. Бүгүнгүттэн АВМ агрегатыгар анаан 39 гектардаах Уолан Чарагар күөх маассаны быстаран эрэллэр. Онон П. П. Петров звеньевойдаах алта киһилээх звено бастакы боруобалааһыны ыытыаҥ. Кинилэр саҥа ньыманан 300 тонна сечканы бэлэмнии былаанныахтар. АВМ бородууксуйатын бэлэмнээһиннэгэ оройуон былаана туолуутун быһаарар бу агрегат коллектива үлэ хас биирдии мүнүүтэтин мүччү туппат соругу туруорунар.

Пятилеткатааҥы сорудаҕын түөрт сылынан толорбут Н. Н. Новгородов хортуоппуйу үүнэрээччилэрэ быйыл эмиэ 50 гектар ыһылаахтар. Кинилэр ардахтатыныы былаанныахтык ыыталлар. Сыыс ыраастаһыныгар звеньевой Николай Николаевич бэйэтэ сылдьар. Үүнүүнү көрүүгэ-хараймыга көмөлөө от ыйын 1 күнүттэн үлэ уонна сыныалаҥ лаҕырын оҕолоро кэлэллэрин күүтэбит.

РЕДАКЦИЯТТАН: Косторуо курдук, миэстэлэргэ ордук наары котоҕуу уонна баһыналарга ардахтатыны бытаарда. Оттон аны аҕыйах хонугунан күөх маассаны хомуйуу саҕаланыахтаах.

Совхозтар директордара, отделениелар управляющайдара уонна туһаанныах специалистар ити бытаарыыны суһаллык туоратыах, үүнүүнү көрүүнү-хараймыны кичэйэр суһал дьаһаллары ылыах тустаахтар.

Болтоно нэһилиэгин ытык кырдьаҥаһа Егор Филиппович Егоров быйыл төһө да 81 саастаах үөскэтэрэ таах олорорун сөбүлээбэт. Кини хас сайын ахсын ыраах оттуур, отчуттарга элбэх кыраабылы, атырдьаҕы оҥорор.

Быйыл совхоһа от хомуурдар үрдүк сорук тары бэлэстэхэн эрэ йоонна ыытыны таһаарбыта. Онту толорорго күүс көмө буолар баҕаттан 100-тэн тахса кыраабылы, 20-тэ этырдьаҕы оҥордо. Оттукалар боҕо таҥа буоланнар ходуһа хоһууттара ыты кырдьаҕаска истиэнэ махтаналлар.

Сиэмэккэ: Е. Ф. Егоров кыраабыл оҥорор.

П. Оконешников фотота.

Специалист трибуната

САҺА ҺЬЫМАНЫ ӨЙҮӨХХЭ

Общественнай сүөһү аһылыгын соҕотуоҥкалаһын улахан эпиэттээх кэмэ кэллэ. Биһиги «Мыҥдаҥаайы» совхозпут дьоно от хомуурдар кэхтоохтук турунуулар. Стуулардыын кэмигэр буллубут. Былырыыгыттааҕар отделение отчуттара оттуур техниканан лаппа үчүгэйдик хаччыллыннылар. Ол курдук, тракторларга холбоон от охсордор, мунньардар кэлбиттэрэ звеноларга тарҕатылынна, тустаах миэстэлэргэ тиэрдилиннэ. Итиэннэ бэлэм этте.

Биһиги отделениебыт быйыл оттоохунчча республика механизаторларынан киэҥник биһирэммит В. Н. Исаков ньыматын туһанарга тэринэр. Агрегаты Г. К. Гермогенов салайар комсомольскай-ыччат звенотугар изҥэйдибит. Звено, биллэрин курдук, былырыын дьаҥны үрдүк огорутуолаахтык үлэлээбитэ. Ол тэтимнин быйыл да ыһыктыа суоҕа, саҥа ньыманан өссө ситиһиилээхтик үлэлиэҕэ диэн эрэнэбит. Ол эрээри, Т-150 маркалаах трактор кэлэн биэрбэккэ атахтаата. «Сельхозтехника» оройуоннаҥы холбоҕутун салалтата Бэстээхээҥи базаттан ылан биэриэхтээх, дьаһал ылылынна» диэн буолбута. Ол трактор кэллэр, В. Н. Исаков ньымата олоххо киирдэҕинэ, оттоохун кудумсуйуо, күнү-дыылы сүүйүү улаатыа этэ.

Биһиги отделениебыт саалтата быйылгы оттоохунчча улахан болҕомтотун оту кэбиһии хаачыстыбатын туоларыыта, кэбиһии стандартын тутуһуута ууруоҕа. Былырыын олус улахан кэбиһилэр туруорулларынан, ыһын тиэйэргэ улахан ыарахаттары көрсүбүппүт. Быйыл итинник итэҕэйэр туоратыллыахтара.

Н. ФЛЕГОНТОВ, «Мыҥдаҥаайы» совхоз Болугурдааҥы отделениетын механика.

Биһиэхэ эпиэттииллэр

ЭБЭҺЭЭТЭЛИСТИБЭ ТУОЛУУТУН БЭРЭБИЭРИЭЛИБИТ

«Саҥа олох» ыам ыйын 29 күнүнээҕи нүөмэригэр хаһыат ыыппах корреспондента П. Оконешников «Хаһаайына ханнаный?» диэн фотонан сиэлэһиннэ бэчээттэммита. Онно Субуруускай совхоз кини үөскэтэригар баар минеральнай уоҕурдуунуу эрдэҥэ ыскылаакка уоҕурдуу көрүүтэ-харайыыта суох ыыллыбатын туһунан суруллубута.

Ити критикаҕа хорудаан совхоз кылаабынай агронома П. ПУДОВ редакцияҕа маннык эпиэтэ ыытта.

«Хаһаайына ханнаный?» диэн фотонан сиэлэһиннэ итэҕэйэ кэмигэр саамай сөпкө ыйыта. Ыйыы-тоҕуу «Сельхозхимия» холбоҕун биһиги совхозпутугар тиэйэн аҕалбыт минеральнай уоҕурдуутун үлүбэй суоҕэбитин уонна тутубут уоҕурдуутун куулларын хомуйан умаппатаҕын түмүгэр таһаарыллыыта.

Хаһыат сэмэлээһиннин кэпиитэн «Сельхозхимия» холбоҕуту ыйта ниэ оттуттэн комиссия тэрийэн тутуллубут кууллары тоҥа тохтубут минеральнай уоҕурдуунуу ыйыгэн тас оттүтэр сомтүбүт. Ыскылаат ыйыгар ыйыллыбыт куулларын уоҕурдуунуу хомуйан дьаарыстаатыбыт. Билигин территория иҥэ көрдөбүлгэ эпиэттиэхпит».

Карл Маркс аатынан совхоз Одьулуунаҥы отделениетын механизатордара ССКП Киин Комитетын ахсыныытаҥы (1983 с.) Пленумун уураахтарыгар эпиэттээн 1984 сылга техниканы туһаныы көдьүүһүн мунгуурдук үрдэтэриэ оройуон барыы механизаторларын ыытыбыттара.

Эбэһээтэлистибэҕэ бэлиэтэммит үрдүк кирбиилэрин сиилэстиэхтик толорууларын хаачыйар чопчу дьаһаллар бэлиэтэммиттэрэ. Чуолаан, 5 тракторлаах аналлаах звенону тэрийэн кулун тутар 31 күнүтэр диэри фермалар кыбыыларыгар кыстыкка сөп буолар 1300 тонна оту тиэйэн кэбиспиттэрэ. Бу сүрүн үлэ үөскүүйэн техника күүһэ сүрүннээн 1500 кубометр деловой маһы тиэйиигэ туруоруллар маһы тиэйиигэ туруоруллар ыарыта. Мас барыта муус устар ортотугар тутуу площадкаларыгар киллэриллибитэ.

Итиннэ отделение быйылгы былаанныах тутуулларын тэрийиэхтик ыытарыгар сүрүн усулуобуйа тэриллибитэ. Оттон кэлин коммунальнай оганнаах туһааначчыларга 900 кубометр оттук маһын тиэйиини саҕалаабыттара.

Итиннэ кыһыны мүччүрүйбэт түбүктэри үөмүрүгэн механизатордар сыаскы хонуу үлэлэригэр бэлэмнээннэгэ уонна саастыы ыыныга эрдэттэн тэрэһиннэхтик турунар ыахтаммыттара. Ыһыыга тутуллар холбоон техника олуннуу ортотугар бэлэм буолуу линейкатыгар туруоруллубута, от хомуурдар туттуллар техника өрөмүөннэрэ ыам ыйын бүтэйдэтэн сүпньүнэн ситэриллибитэ. Хаары чистэтии, туорахтаах культуралар ыһыллыахтаах 700 гектар баһыналарыгар гектарга ортотунан 14,9-туу тонна органическай, кэлин ыһыллыбыт кэмигэр минеральнай уоҕурдуулары киллэрии уонна республика үрдүнэн биллэриллибит 100 ударный күннэргэ көрүллүбүт дьаһаллар балаччы ситиһиилээхтик толоруллубуттара. 70 гектарга күөх маасса ыһыллыбыта.

Ааспыт сылга отделение гектартан ортотунан 3,3 эрэ центнер бурдук үүнүүтүн ылбыта, Оттон быйыл механизатордар гектар ахсыттан 7,5 центнер туорахтаах культуралар үүнүүлэрин уонна 250-нуу центнер күөх маассаны ыларга соруктаналлар. Оту толоруохтаах звеноларга саастаппатара, кинилэр звеньевойдаарга эрдэ совхоз парткомуван бигэргэтиллибитэрэ уонна үлэ тэрээһинин бастыҥ ньыматыгар—коллективнай бэлэрээккэ киллэриллибиттэрэ. Звеньевойдарынан үрдүк үүнүү звенотугар бу үлэҕэ опыттаах А. Х. Яковлев, оттон сиилэстэһиэхтэрэ редакция бырыады Тогурук остуолун кыттыылаах эдэр, эрчимнээх ыччат Степан Баранов анаммыттара.

Билигин звеноларга үүнүүнү көрүү-харайыы үлэ. Сиилэстиэхтэр ардахтатыныы ыытыыга бэлэмнэр, турбалары көһөрүү, посуоторы көрүнүү түбүгэр сылдьаллар. Оттон бурдуку үүнэрээччилэр паардааһын хамнаах ыытыр түмүктээн, бу күннэргэ аны паарды таҥастаһыҥнаах туруоруохтара. Кинилэртэн ураты үүгүс механизатордар от хомуурун бэлэмнэһиэхтэрин ыыталыахтара.

Отделение быйыл 359 тонна оту соҕотуоҥкалыыр былаанныах. Ходуһаҕа бастакынан 735 тонна оту бэлэмнии эбэһээтэлистибэлээх В. В. Тоскин кэлин механизацияламмыт звенота киирбитэ.

Ыытыылаахтар ыраах курдук биэрбит тыллаарын толорор туһугар дьаныардаахтык үлэлиилэр.

П. СИВЦЕВ, отделение бириигэдьиирэ.

Былдьаһыктаах үлэ үөһүгэр

Көрдөһүннэр, булуулар

УУ ОҐУЬА

«Уу долгун куттаах» сүбуруугу ебүгэлэрбит биир суол үгэс гыммыт архаичнай абылчайдарыгаан нүөлсүтүү үлэлэрин оҕус кулутар сүтүрүйүүнү кытта дьүөрэлэһиннэрэ буолара. Хаһаанныта эрэ сухаһыт ебүгэлэрбитигэр көлүүр оҕуһа онгоруулаах күүс быыһыытыгаан олус улахан экономическай суолталаах буола сылдьыбыттаах.

Уу, нүөлсүтүү уонна оҕус хардарыта быстыспат религиознай культурын туһунан норуоттар сири оҥостуулларын былыргы историяларын кэмигэр чинчийбит наука доктора Б. В. Андриянов бу курдук суруйар: «Былыргы религиознай итэҕэллэргэ уулуу, сир быйаҥын уонна үүнээйини кытта сиэмэлэн оҕус обраһа суруйар таһаарыллыбыт буолара, Итиннэ баланнаныы ордук сири оҥостуулаах нүөлсүтүүгэ тиэрэйбит Илиҥнэ дойдулар религияларыгар характернай, Ити дойдулар норуоттарын религиознай итэҕэлэригэр оҕус обраһа мэлдьинин уу эйгэтин кытта быстыспат сибээстээҕэ» (Андриянов Б. В. «Земледелие наших предков», М, 1978, 63 стр.).

Ааспыт үйэлэргэ Орто Азияҕа орускэ саастыы уу кэлиигэ мөлтөх буолуох сибикитэ билиннэҕинэ, олохтоохтор хорууу устун уулуу бастаан ыыталларыгар оҕуһу идэһи, сиэртибэ быһыытынан туһаныы үгэстээхтэрэ, Ити биоизмэҕэ уулуу аһарар хоруудалары ыраастаан бүтэрэллэрэ. Ол үлэни казуиэн аатыыллара. Бу кэмнэргэ сүрүн магистральнай хорууу эбэтэр ханаал тэрилгэр бэрт элбэх дьоҥноруот бүттүүн харезмтан мустара. Кылаабынай мираб, ол аата уулуу дьаһайаччы хамаанда биэрэрин кытта эрдэлэтэн балаан турбут 20 кэс меннээх ыйын уулуу быыһаан турбут сиинньигэс биллиини тоҕута хаһаллараан кытта. уу өрүстэн хаһаабыт

(Бүтүүтүн 4-е стр. көр).

КОСМОС ЭЙЭЛЭЭХ БУОЛУОХТААХ

«Космоска, космостан сири туһулаан, ону тэҥэ сыртан космоска баар объектары туһулаан күүһү туттуу үйэ-саас тухары бобуллуох тустаах»— космическай куйаары милитаризациялааһын көҥүлэҥэ суохтааҕын туһунан Советскай правительство сайабылыанньатын ис хоһоона ити тылларынан этиллэр. Биһиги дойдубут космоска салайыллар даҕаны, салайыллыбат даҕаны системаларынан сири сэбин ханнык даҕаны—көннөрү, ядернай, лазернай, сардаҥнар эбэтэр атын ханнык эҥэ—көрүҥнэрэ таһаарыллыбаттарын туһунан сөбүлэһиини ситиһэр сыалдаах кэпсэтиилэри хаймы-үйэ балаҕан ыйыгар саҕалыырга АХШ-гар этии киллэрэн туран, дьоһун суолталаах эйэлээх көҥүлэһиини өссө төгүл кэтохто. Ханнык да көрүҥнээх баалаах космическай сэрии сэбэ, диэн болжоттоон Советскай правительство сайабылыанньатыгар, ракетаны утары оборонаҕа анаан даҕаны, эргиэтэрэ утары средство быһыытынан даҕаны, сиргэ эбэтэр салгыҥа баар сыаллары утары туһаарыллыбыт оборонаҕа анаан даҕаны, бэруобалаҥна эбэтэр тарҕаппыт туруоруллуо суохтаахтар.

Бу документ текстэ АХШ правительствотыгар официальнайдык туттарылынна.

АХШ администрацията бэйэтин тиэтэлиэн бэлэттэммит сайабылыанньатыгар проблемаҕа диэн баарынан көрөртөн аһаҕастык куотуна сатыыр. Вашингтон космическай сэрии сэбин туһунан боппуруоһу кытары тэҥнэ Европаҕа орто ыраахха тиийэр ядернай сэрии сэптэрин уонна стратегическай сэрии сэптэрин таарыйар боппуруоһастары эмиэ дьүүллэһэргэ эбии усулуобуйалары туруорар. АХШ бэйэтин «Першинг 2-лэрин» уонна кылаттаах ракеталарын Арҕаа Европаҕа тарҕатан туруоруу саҕалаан ядернай сэрии сэбин туһунан Женеватааҕы кэпсэтиилэри тохпута үчүгэйдик биллэр. Бу уобаласка мунурданыы быһыытын-майгытын онуоннан хаалларан туран, Вашингтон космоһы милитаризациялааһыны хаалбарыгар туһунан кэпсэтиилэри онтон тутулуктаах оҥорор саныыллар.

ССТА итиэнэ сибээстээн оҥорбут сайабылыанньатыгар бэлиэтэнэр: «Советскай правительство сайабылыанньатыгар американскай администрация эрдиэтэ космоһы маассабайдык кыдыйар сэрии сэбин тарҕатан туруоруу туһугэлгэтиэн кубулутарга аһаҕастык суоттаммыт толору аккаастыыр буолар». Итинник сыаналаастыны кытары ааҕа дойду общественноһын киэҥ эргиэтэлэрэ сөбүлэһэллэр. Оны кыраныысса таһыныаҥы бэчээт суруйуулара туоһулуулуллар. «АХШ космоһы милитаризациялыырга дьулуһар», —диэн суруйар «Нойее Дойчланд» хаһыат (ГДР). «Советскай Союз киһи аймаҥы эйэлээх космоһынан хаччыйар туһугар барытын оҥорорго ыҥырар», —диэн болжоттоор чехословацкай «Руде право». Французскай «Юманите» бэлиэтиринэн, «Советскай этиҥэ американскай эйгэт Вашингтон уолуйуутун уонна киһи тэх да буолбутун иһин «сулустар сэриилэригэр» бэлэмнэниини салгыырга дьулуһуутун тэҥнэн көрдөрөр». Япония хаһыата «Иомиури» суруйар: «ССРС киллэрбит этиитэ «үөлэр кэм сэриитин сэбин» туһаныыны көрөр Рейган администрациятын былаанньарыгар уун-утары. ССРС-рын кытары кэпсэтиилэри саҕалыырга бэлэмин туһунан Рейган администрациятын үгүстүк хатыламмыт сайабылыанньалара президент быыбарын иннинэ Рейган эйэҕэ дьулуһарын курдук өйү-сааны үөскэтэр кылаабынай сыалларын». Чехчылар итинник өйүсааны киэр тибэллэр.

А. ГРИГОРЬЕВ.
ССТА ырытааччыта.

Комментатор колонкалара

(Бүтүүтэ. Иннин 3 стр. көр).

ва кутуллубутунан барар. Ханааба уунан туолуута атахтара кэҥиллибит обуһу хабарбатын быһан баран хас даҕаны киһи көтөрөн ылан уута бырабаллара. Ини биримэҥэ мустубут дьон-норуот: «Уу дэлэйдин, үүнүү үрдэтин, быйаҥ кэлиэ!»—дэһэ-дэһэ үҥүү-сүктүү буолар. Соҥо тута уута бэрт эдьбэх джингиттэр ыстанан түһэннэр обуһу хардарыта быддьасыһан булумахтаһыы буолар. Кыайыылаах община джингиттэрэ обуһу ууттан ороон таһааннар тириитин сүэлдэр, эттиллэр уонна этин буһаран дьону-норуоту күндүлүүллэр. (Снесарев Г. П. Под небом Хорезма. М. 1973. 101 стр.).

Илиҥнэ дойдулар норуоттарын нүөлсүүлэрин уонна овус культун этнографическай чахчылара революция иннинээҕи тувинецтарга баара биллэр. Тувинецтар нүөлсүүлэ хоруутун эрчиллааһын бырааһыныыга сваскы-эйиҥ үлэлэрин кэнниттэн тэриллэр эбит. Бырааһыныыны буга дагыыр диэн аатыыллара. Тиэстэтэн — овус фигуратын мөҥүннаан оҥороллоро уонна магистральнай хоруу хорудуттэр уу сүүрүгүн ургы тэбэлээн көмөн кэбиэллэрэ. Ити бырааһыныыкка лама алгыс тылы этэрэ, арыгынан ыҥыахтаара, дьоҥ-норуот ыллыыр-уоһар, көрүлүүр. (Г. Н. Курбатовский. Тувинские праздники. Кызыл. 1973. 20 стр.).

Илиҥнэ дойдулар, Орто Азия, Тува сухаһыт норуотара уу эйгэтигэр анаан обуһу идэни туттар үгэстэрин үөрүйэҥэ саха народнай гидромелиорациятыгар эмиэ биллэн заһыта. Сахаларга «уу ыыр курдук. Сахаларга «уу обуһун» ойдобулэ киэҥ тарҕаныылаах. Ангыр саҥатын сахалар «уу обуһа» мөҥүрүүр диллэрэ. Сахасирин хотугу оттүгэр көстөр мамонт «муостарын», ыҥуохтарын сахалар «уу обуһун» ыҥуохтарынан, муостарынан билиҥэллэрэ.

Хоруунан ууну мытыы уонна обуһу идэнилээһин үгэстэрэ сахаларга баар буола сылдьыбытын чуолкайдыан Багдарыын Сүлбэ суруйар. Орто Бүлүүгэ Арылыах диэн улахан күөл баара үһү. Ол уолбатын ходуһа оҥостоору олохтоохтор күөл уутун хорон түһэрбиттэрин тустарынан кэпсэнэр. Биир биэрэстэ кэриҥэ уһуннаах хоруунуу икки ангар—үс сыл хаҥкаҥэ үлэлээн бүтэрбиттэр. Ыксаа күһүн барыы баайдар, хоруунуу хаһыыта үлэлээбит дьон хоруунуу сыныыта мустубуттар.

Хоруунуу испиттэр да уу чыйаан барбатах, дьоҕойон сыккыраабыт эрэ. Онуоха, оно баар кырдьаҕастар этиилэриэн, туох да бэлиэтэ суох бүтэй хара тиҥэ обуус сүрэҕин, тыҥатын, быарын, икки бүөрүн бырахпыттар уонна алгыс чыт ойуулуу «тыл этиппиттэр».

Ол кэнниттэн үс хонон баран уу сүрдээх күүскэ этиҥ тыаһын курдук тыаһаан барбыт. (Багдарыын Сүлбэ. Мэҥэ аттар. Якутскай. 1979. 160 стр.).

Уу уонна обуус [illegible] параллеллаан бүтэ[illegible] йэҥнэрэ биһиги [illegible] мутугар эмиэ бадаҕ[illegible] дурдук. Саловьев [illegible] гор былыр Молуо[illegible] уутун хорон Аммо[illegible] үүнэрэллэригэр [illegible] ыҥыллэбиттэрин [illegible] олохтоохтор [illegible] доллоох.

Күөл аатын [illegible] обуһу сиэртибэ [illegible] тарын туһунан И. [illegible] ров кэпсэбиттэн. [illegible] наах нэһилиэгин [illegible] тыта Хайахсыт, [illegible] Кытаанах нэһилиэ[illegible] Арылыах былыр [illegible] диэн аатаах эбит. [illegible] тоохтор тоҥо эрэ [illegible] ааты сөбүлэһэбиттэр. [illegible] Арылыах аатын [illegible] тараары ойуулу[illegible] быстар уонна күөл[illegible] үүран киллэрэ[illegible] обустара мөҥүрүү[illegible] уута киирэн сүгэн [illegible] үөн диэн кэпсэ[illegible]

Бу ахтыллыбыт [illegible] барылара биир эйгэ[illegible] ческай удьуордах[illegible] луохуларын сап, эбэ[illegible] халыы «уу обуһун[illegible] най ойдобулэ [illegible] тыллыбыт образ[illegible] йэҥнэрэ буоман [illegible] дылы. Нүөлсүүлэ[illegible] тин уонна обус[illegible] былыры этнограф[illegible] чахчылар реминиц[illegible] хахтарын уһулан [illegible] рохтахха, сөбүрүү[illegible] ыт «бүтүлэрбиэ[illegible] нүөлсүүлэ быһыы[illegible] ҕаныы тыын [illegible] уонна киллэрэ[illegible] обуһа уһуулуу[illegible] суолталаах [illegible] арылаан кэстэлэр.

В. ЕРМОЛ[illegible]

Саҥа киинэлэр

ДЕМИДОВЫ

НЕЖДАННО-НЕГАДАННО

ОТ ЫЙЫН ЭКРАНА

«Ленфильм» студиятэ кэтит экраннаах өгнөөх «Дублер начинает действовать» диэн киинэни айар сааны киин автордарыгар Омскайдаҕы «Электроточприбор» заводка ыытыллыбыт эксперимент ыкпута: онно айар уонна тэрийэр дьоҕурдарын, кыахтарын быһаарыы салалтаны бүтүннүү кылгас кэмнэ эдэр специалистарынан солбуйбуттара.

Лиэнтэҕэ быстах кэмнэ салайаччы буолбуттар үгүс күүтүллүбэтэх, ко[illegible]рудьуос, улахан тыҥаһыныах драматическай даҕаны түгэнэри көрсөллөр, саҥа быһыыга майгыга киниилэр кимнэрэ-туохтара дьигиэрэйиэн арыллар.

Хартыынаҕа «кырдьаҕастар» уонна «эдэрдэр» диэн утарыта туруоруу, хаһаайыстыбаннай проблемалары быһаарар рецептэр суохтар. Авторлар, туох ханнык киниэ, хас биирдии киһини киниэхэ итэҕэйиллибит дьыала иһин эпиэтинэһи, сүрүн байга—дьоҥҥо харыстабыллаахтык сыһыаннаһыны диринниик өйдүүргэ ыҥыраллар.

...Тимир суолга аварийны туоратаары пассажирскай поезд машинаҕа олор. Ити авария тахсыбыт быһыытын-майгытын, бириҥчиниэлэрин арыйыы «Мосфильм» студия өгнөөх «Остановился поезд» диэн киниэ сюжетынан буолар. Сытыы, эйэлэспит көккүөргэ икки киһи—следователь Ермаков (артист Олег Борисов) уонна журналист Малинина (артист Анатолий Солоницын) —утарыта анньыһаллар. Киниилэр иккиэн, омос көрөргө, үкчү чахчыларга олоҕураллар, ол эрээри эрбиир түмүккэ кэлиилэрэ ыраатыан маарыннаспат.

Москва куорат биир сберкассатын сэмэй үлэһитэ Жанна Капустина үөйбэтэх-ахтыбатах оттүүтэн миллионерша буолан хаалар (олбут профессор таайыттан киниэхэ хартыыналар, фарфор, боруонса сэдэх коллекциялара тикээлэр). Дьэ сити түгэнтэн ыла, кэргэн тахсыгар баай кыыска кубулуйан, киһи эҥин күүтүллүбэтэх быһыыларга саҕаланаллар. Оттон Жанна бэйэтэ буоллаҕына уу-чуумпу, симик нотариус уолу (киниини кытта, остуубэһи, эмиэ нэһилиэстибэтиэн сибээстээн билсибитэ) таптыыр.

Калин тиһэҕэр, бу «Мосфильм» студия «Нежданно-негаданно» диэн лиэнтэтин саҥаатын түһэрбэт героинята этэрии курдук, барыта этэҥнэ түмүктаммитэ: Жанна бары баайын уоран ылбыттара, дьэ ол кэмнэ эрэ киин нотариус уол иһилиэстибэтин буолбакка бэйэтин дьиҥнээхтик таптыырын өйдөөбүтэ.

Хартыына сүрүн оруолларыгар Татьяна Догилева, Юрий Богатырев, Галина Польских, Александр Ширвиндт үһүлүннүлар.

М. Горькай аатынан студия «Без особого риска» диэн өгнөөх саҥа үлэтин геройдара—уголовнай розыск үс эдэр оперативнай үлэһиттэрэ. Киниилэр сулуустаалара, ордук куттахлаах буруйдаахтары тутууну кытта сибээстээх буолан, эр саҥаны, тулууру, түргэн реакцияны уонна күүһү эрэйэр. Ол эрээри хартыынаны оперативниктар буруйу онгороччулардыын хаһыыларга сүрүннээбэт. Лиэнтэҕэ геройдар чаһынай, тус олохторо—саамай эдэрдэрэ Петров иккиэн кыра балтыларын иитэн аҕалаллар, нийэлэрин солбуйара, Кавказ уола Аветиков тереебут дьиэтин сылаанын хайдахтаах ахтара-суохтуура, оттон Граневскай дьиэтэҕэр олоҥо тоһоолоох уустуга—көрдөрүллэр.

Ол эрээри эдэр дьон профессиональнай үлэлэригэр кэстэр күүстээх характердара, майгы-сигили өттүнэн ыраастара олох-дьаһах күүчүмэҕэй боппуруостарын быһаарыллыарыгар даҕаны көмөлөһөллөрүгэр эрэнэбит.

Кэрэччүлэр болҕомтолорун Свердловскайдаҕы студия икки сериялаах, кэтит экраннаах өгнөөх «Демидовы» диэн историческай хартыыната тардыаҕа.

1700 сыл. Эдэр ыраахтааҕы Петр Первэй, Нарва аныгар шведтэртэн суунарылаах хотторуону ылан баран, дойду промышленноһын уларыта тутуу суолугар маҥнайгы кардыылары оҥорбута. Ити дьыалаҕа Петр биир чугас көмөлөһөччүтүнэн соторунан нуучча бастакы саамай модун промышленнигар кубулуйбут Тула саа оҥорооччута, таланнаах маастар, тимири уһаарааччы Никита Демидов уонна киини чиэһинэй, көнө эдэр киһиттэн хабыр майгылаах, былаастаах бэйэрга таласпыт киһиэхэ кубулуйбут улахан уола Акинфий араас оруттэрдээх, эгалгэлээх олохторо кэпсэнэр.

Оруоллары Евгений Евстигнеев, Вадим Спиридонов, Александр Лазарев, Леонид Куравлев, Михаил Козаков, Людмила Чурсина, Лидия Федосеева — Шукшина, Юрий Сарапцев уо. д. а. толороллор.

Маны сэргэ «Таллинфильм» студия өгнөөх «Арабелла—дочь пирата» диэн А. Первик итинник аатаах айымныытынан туруоруллуохх остуоруйа-киниэтэ экраҥҥа тоһаарыллар.

С. ДАНИЛОВ.

● Советскай олох

ИСТИҢНИК МАХТАНАБ

Дьиэбэр соҕотоҕун олоробун, онуоха эбии ыарытыйаммын дьиэбин-уоппун хайдах сууйарым-тарыырым, өрөмүөннүүрүм буолла диэн улахан саныаҥа ылларбытым.

Бир күн «Тэйэр» агитзона начальника А. И. Николаева киирэн кэллэ уонна: «Дьиэҕин сууйасото кэлиэхпит, бэлэм олор»,—диэтэ. В. И. Погова, Н. Е. Макарова, К. И. Макарова, И. Е. Дьячковская, Е. Т. Иванова, Ф. И. Иустинова уонна Екатерина Харламова буолаллар. Ивановна [illegible] икки күн кэтэхтэлээн дьиэбин [illegible] муостатын, [illegible] тын кэлбэчэ [illegible] лаан кэбистиэ[illegible] иһэ, дуоһам [illegible] нүү киниилэр [illegible] ларыттан сыдьы[illegible] үөрүүнэн туолла.

Агитзонам [illegible] гар нетик [illegible] тиэрдэбин, [illegible] тэйтин дорообо[illegible] лу-соргуну [illegible]

Е. [illegible]

Мырыла.

Редакторы солбуйааччы. С. Н. ЧИЧИГИН[illegible]

Эрилик Эристиин аатынан совхоз салалт[illegible] Чакыр сельсоветын исполкома, отделение[illegible] вета колхоһунай тутуу ветерана

АЛЕКСЕЕВА Татьяна Николаевна

уһун ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн [illegible] ньук кыыһыгар, сиэнэриэгэр, аймахтар[illegible] диринг кутурҕаннарын тиэрдэллэр.

Таптыыр ийэм, эбэбит, аймахпыт

АЛЕКСЕЕВА Татьяна Николаевна

уһуннук ыараханнык ыалдьан өлбүтүн[illegible] ригник курутуйан туран, иһитиннэрэбит.

Кыыһа, сиэнэрэ, аймахтар.

Эрилик Эристиин аатынан совхоз салалт[illegible] Хадаар сельскэй Советын исполкома, [illegible] ное совета, интернат-оскуола коллектив[illegible] ветерана

ОСИПОВА Вархалина Григорьевна

уһун ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн [illegible] ньук оҕолоругар, сиэнэриэгэр, аймахтар[illegible] диринг кутурҕаннарын тиэрдэллэр.

Таптыыр ийэбит, эбэбит, аймахпыт

ОСИПОВА Вархалина Григорьевна

уһун ыарахан ыарыыттан өлбүтүн, [illegible] курутуйан туран, иһитиннэрэбит.

Оҕолоро, кийиттэрэ, сиэнэрэ, аймахтар.

БИҺИГИ ААДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700. Чурапчы с. Карл Маркс уул. 12. ТЕЛЕФОННАРБЫТ: редактор—21 332, отделлар—21 265, уопсай 21 505.

«Саҥа олох» райкома КПСС («Новая жизнь») — орган Чурапчинск[illegible] Якутск[illegible]